

Cúrsaí Teangan sa nGaeltacht

An scéal is mó atá i mbéal gach duine sa nGaeltacht le tamall, an méid Béarla atá dhá labhairt ag daoine óga i gConamara. Thug mé an cheist aníos i gcomhrá le daoine éagsúla lena dtuairmí a fháil agus rinne mé nótaí níos deireanigh maidir le gach a raibh le rá acu. Ní agallaimh a déanadh leo. Seo é a raibh le rá acu faoin nGaeilge ag tósnu lena daoine is sine ar labhairt mé leo:

"D'fhág mise an baile le slí mhaireachtála a bhaint amach i Sasana i dtús na seascadaí, cé go mbíodh muid ag foghlaim Béarla sa scoil agus go raibh roinnt tuiscint agam ar Bhearla, ní raibh mé in ann í a labhairt agus ba míbhuntáiste mór dhom é, bhíodh daoine as áiteacha eile sa tír a bhí sa mbád ceanna linn fhéin, ag breathnú síos orainn, thóg mise mo chlann i Sasana agus cé gur Gaeilge a labhairt mé fhéin agus mó bhean le chéile níor labhair muid Gaeilge lena

gclann, ní raibh rún againn ag an am a theacht abhaile, ach nuair a tháinig agus nuair a chuaigh na gasúir ar scoil anseo ní bhíodh go raibh neart Gaeilge acu, ach feictear dom go bhfuil athrú mór tagtha ar an gcanúint Gaeilge atá ag gasúir an lae inniu, níor mhaith liom go bhfaigheadh an Ghaeilge bás ach ní fhaca me ariamh gur ag mhuintir Chonamara ba mhó a bhí buntáiste asti."

Triúr deirfiúr ag Féile anDoilín, Máire, Áine agus Bridín Ní Churraoin, Ros an Mhil, Lúnasa 1988

"Is Gaeilge a labhairt muid ar nós chuile dhuine eile ag fás suas dhom. Nuair a thosaigh mé ag obair i nGaillimh i 1960 bhí sé cosúil le bheith i dtír eile agus bhíodh droch mheas ag lucht na cathrach ar mhuintir Chonamara, bhíodh faitíos orm an beagán Béarla a bhí agam a labhairt mar go mbíodh daoine ag gáire fúm. Phós mé fear nach labhraíonn Gaeilge agus thóg mé mo chlann le Béarla, tá athrú intinne orm anois agus aifeála mór nár labhairt mé Gaeilge le mo chlann, ceapann siadsan gur caillteanas mór dhóibh gan an teanga a bheith acu, agus faraoir níor thug mise an seans dhóibh. Tá a gclann anois ag freastal ar scoileanna gaelacha anseo sa gcathair. Is breá liom Raidió na Gaeltachta. Is saibhreas í an Ghaeilge ar chóir dhomsa agus do chuile dhuine eile a fuair mar oidhreacht í, meas a bheith againn uirthi, sé an trua nach raibh níos mo misnigh agamsa nuair a bhí mé níos óige. Ach mar sin fhéin ní mórán atá dhá dhéanamh do mhuintir Chonamara, ní chuireann sé iontas orm go bhfuil an drean óg ag tabhairt cúl don teanga. Ceard atá ann lena gcoinneáil ag baile, ní hiad na cainteoirí dúchasacha a fheiceann tú ar TnaG mar shampla. Tá go leor cur i géill ar siúl agus mí-úsáid as an teanga, mar shampla lucht gnó ag cur fógraí suas i nGaeilge, agus gan blas suime faoi an domhan ag an gcuid is mó acu sa teanga."

"Ní raibh mise as baile, ní bheadh aon mhisneach agamsa labhairt go poiblí i mBéarla, tá mé ceart go leor dhá scríobh mar bíonn níos mo ama agam cuimhniú ar an rud atá mé ag iarraidh a rá. Ní labhraíonn mo bhean Gaeilge, thóg muid a gclann le Gaeilge agus Béarla agus tá siad líofa i chaon teanga, nó bhí nó gur thosaigh siad ar scoil - ansin bhí siad ag teacht abhaile leis an nGaeilge galánta seo, chuir sé seo imní orm mar bhí an blas agus an chanúint nádúrtha a bhí acu ag athrú. Is dócha liom nach gcabhraíonn athrú ón gcanúint nádúrtha a fhaigheann

gasúr óg ag baile go dtí an Ghaeilge caighdeánach sa scoil leis an teanga, bíonn an gasúr measctha suas ina intinn. Is Béarla is mó atá le cloisteáil dhá labhairt ag gasúir anois, agus aríst Béarla galánta, meastú an é an teilifís is cúis leis?, tá cuid mhaith tuismitheoirí ag tógáil a gclann le Béarla sa gceantar seo. Níl fhios agam céard atá i ndán don teanga, tá an Béarla ag fáil an láimh in uachtar, is cúis ínní é.

"Tá athrú mór tagtha ó bhí mise ag dul ar scoil sna caogaidí agus tús na seascadaí. Is i Sasana a rugadh mise, chuaigh mé ar scoil i gConamara sna seactóidí, bhí Gaeilge bhreá ag na gasúir eile ar scoil, cé go raibh roinnt tuismitheoirí ag labhairt Béarla lena gclann. lucht gnó srl.

Tá mé ag ceapadh go bhfuil an dá theanga ar chomhchéim agam, is Gaeilge is nádúraigh liom a labhairt, sí a labhraim ag baile agus ag obair, ach ní bheadh aon drugall orm labhairt i mBéarla. Rud a chuireann as dom, daoine a deireann - ní labhraíonn tusa Béarla cosúil le duine as Conamara, meastú an bhfuil fáth eicint gur cheart do mhuintir Chonamara canúint Bhéarla áithrid nó droch Bhéarla a bheith acu. Tá níos mó den aos óg anois, agus gasúir atá tógtha le Gaeilge iompaithe ar an mBéarla. Tá sé deacair a rá cén fáth, tá sé éasca milleán a chuir ar an teilifís, ní dóigh liom go bhfuil tada le déanamh aige leis. Tá níos mó dhá dhéanamh do ghaeilgeoirí taobh amuigh de na ceantair Ghaeltachta, cúrsaí Gaeilge, scoileanna lán Ghaelacha, naíonraí srl. ach sa nGaeltacht níl, go mór mór sna ceantair is láidre a bhfuil an teanga, níl fostaíocht ar fáil, tá scoileanna i mbaol a ndúnta de bharr laghdú daonra, is scolairí ón thaobh amuigh den Ghaeltacht is mó a bhfuil buntáiste acu as an nGaeltacht, tugann sé seans maith dhóibh torthaí maith a fháil ina gcuid scrúdaithe Gaeilge, agus na postanna is fearr a bhíonn ag imeacht sna Ranna Stait, Teilifís srl. a fháil. Cuireann na

Tuairimí eile a bhí ag daoine:

"Tá an saol difriúil anois tá Béarla mhaith anois ag chuile dhuine, níor chóir drugall a bheith ar dhaoine an Ghaeilge a labhairt, ach tá an rud sin ann go mbaineann an Ghaeilge le saol a bhí bocht, tá sé sin ann i gcónaí".

"An sean rud i gconaí- Tá dearcadh daingean ag daoine fós go bhfuil ceangal idir bochtanas, dífhostaíocht agus an Cultúr agus Teanga".

"San áit is mó a bhfuil forbairt, is ann is mó atá Béarla dhá labhairt".

"Is mór an feall nach bhfuil forbairt agus teanga ar chomhchéim".

"Tá faillí déanta ag na Rialtais fostaíocht a chuir ar fáil sa nGaeltacht, dhá ndéanfaí é seo 30 bliain ó shoin bheadh daoine fanta ag baile agus ní bheadh an Ghaeilge ar fán".

"Tá daoine, daoine óga go mór mór ag piocadh suas droch Ghaeilge ó na meáin".

"Nuair a thagann daoine óga le chéile bíonn siad ag athrú, brathann sé ar an gcomhlúadar".

"Níl aon Ghaeilge ag a gcomharsan, nó níl sí dhá labhairt ag baile, ach labhairtear Gaeilge nuair atá sé riachtanach".

Coláistí Gaeilge mar shampla saoire agus caitheamh aimsire agus teacht le chéile ar fáil do fhoghlaimeoirí Gaeilge. Níl a leithéid seo ar fáil do mhuintir na háite. Tá an cás tugtha suas cheapainn ag sean is ag óg, tá sé tugtha suas agam fhéin. Níl aon mheas ar chainteoirí dúchasacha, níl an Ghaeilge cheart acu. Bíonn daoine ón taobh amuigh anois ag ceartú ár gcuid

cainte. Tá chuile dhream ag caint ar shabháil na teanga agus na Gaeltachta, caifear na daoine a shabháil ón imirce, bíodh sé thar lear nó go dtí na cathracha trí obair agus áiseanna a chuir ar fáil sna ceantair bheaga ar fiú Gaeltacht a thabhairt orthu fós. Ach b'fhéidir go bhfuil sé ró-dheirneach, agus muna bhfuil fhéin tá faitíos orm go bhfuil líofacht agus canúint nádúrtha Chonamara gar a bheith caillte. Bille teangan, níl fhios agam, tá sé ró-dheirneach, ba chóir cuimhniú ar sin tríocha bliain ó shoin. Níl aon mhaith bille, teastaíonn gníomh práinneach."

"Chuaigh mise ar scoil sna ochtóidí, bhí go leor Béarla dhá labhairt ag na gasúir sa scoil Náisiúnta ag an am, ní raibh sé seo amhlaidh san Iarbhunscoil. Fuair mise an-deacair é nuair a chuaigh mé ag Coláiste, go mór mór an chéad trí mhí, ach mar sin fhéin níor chuir sé seo aon athrú intinne orm faoi an teanga, is Gaeilge a labhraim más féidir chor ar bith é. Níor éirigh liom obair a fháil i gConamara, rinne mé go leor iarracht mar is ann a b'fhearr liom a bheith. Cuireann sé lag mhisneach orm an méid daoine óga a bhfuil cúl tugtha acu don teanga, agus tá faitíos orm go bhfuil sí i mbaol níos mó ná ariamh, ach níl milleán agam orthu mar caitear go dona linn go minic, tá sé cool Béarla a labhairt, ta sé cool Gaeilge a labhairt ach ní le canúint nádúrtha é. Tá sé cool agus tá glacadh leis an mBéarla briste a labhraíonn daoine ó thíortha eile, ach mas canteoir ó dhúchas as Conamara thú le Béarla briste nó canúint is *culshie* nó *from the bog* thú. Tá an mhilleán ar Rialtas na tíre agus ar na páirtithe eagsúla agus ar na hÚdarais atá ag feidhmiú sa nGaeltacht mar níl tada dhá dhéanamh acu do mhuintir na Gaeltachta. B'fhéidir gur dúshlán na nÚdaras atá tuismitheoirí agus aos óg na Gaeltachta a thabhairt. Níl aon fhreagra réidh ar an gcéist, ach tá rud éigint dearfach le déanamh gan mórán moille a thabharfas misneach do phobal na Gaeltachta, sé sin muna bhfuil sé ró-dheirneach. Tá go leor cur i géill ar siúl i dtaobh na Gaeilge, tá chuile dhuine baúil más fíor dhóibh féin, ach go leor den dream sa bpobal ar chóir a bheith ag tabhairt dea-shampla, an Gaeilge a labhraíonn siadsan lena gclann?"